

Vermogen en successie

Inhoudstafel

Voorwoord	2
Inhoudstafel	3
Verklarende woordenlijst	4
Hoofdstuk I : Erfrecht	5
1. Voorwaarden om te kunnen erven	6
2. Het Wettelijk Erfrecht	7
3. Het erfrecht van de langstlevende echtgenoot	8
4. Samenwonenden versus gehuwden	9
5. De reserve	18
6. Aanvaarden van de erfenis	22
Hoofdstuk II : Successierechten	24
Soorten erfopvolging	26
Fictiebepalingen	26
De tarieven	26
1. In het Vlaamse Gewest	27
2. In het Brussels Hoofdstedelijk gewest	32
3. In het Waals Gewest	35
Bronnen	37

Verklarende woordenlijst

Vele termen die in het erfrecht worden gebruikt komen we niet zoveel tegen tijdens het dagelijks leven.

Een klein overzicht vooraf van de belangrijkste woorden, met hun verklaring, zal ervoor zorgen dat dit werk gemakkelijker te begrijpen is.

Ascendenten:	Erfgenamen in rechte, opgaande lijn (ouders, grootouders,...)
Descendenten:	Erfgenamen in rechte, neergaande lijn (kinderen, kleinkinderen,...)
Devolutie:	De aanduiding wie de erfenis zal krijgen.
Erfenis:	Het vermogen van de overledene, bekeken vanuit het standpunt van de verkrijger.
Erflater:	De overleden persoon die een erfenis nalaat.
Erfgenaam:	De persoon die het vermogen van de erflater krijgt.
Graad:	De mate van verwantschap tussen de overledene en de erfgenaam.
Legaat:	Het voorwerp van een testament of datgene wat men via een testament verkrijgt.
Legataris:	Diegene die in het testament als begunstigde wordt aangeduid.
Nalatenschap:	Het vermogen van de overledene.
Plaatsvervulling:	Het optreden in de plaats, in de graad en in de rechten van de overleden bloedverwant.
Kloven:	Het in twee delen van de nalatenschap, een deel naar vaderlijke lijn en een deel naar moederlijke lijn, als er geen afstammelingen zijn.
Orde:	Een groep erfgenamen die, gebaseerd op de aard van de bloedverwantschap een andere groep erfgenamen uitsluit.
Testateur:	De persoon die een testament opstelt.

Hoofdstuk I

Erfrecht

1. Voorwaarden om te kunnen erven

Bestaan

Je moet in leven zijn op het ogenblik dat een erfenis ontstaat. Overleden personen bestaan niet meer en kunnen dus niet erven.

Nog ongebornen kinderen worden met geboren kinderen gelijkgesteld, op voorwaarde dat ze levend en levensvatbaar geboren worden.

Wanneer 2 personen bijvoorbeeld bij een ongeval om het leven komen, zonder dat men dan precies de volgorde van overlijden kent, worden die personen geacht op hetzelfde tijdstip te zijn gestorven (dit noemt men de commoriëntesregel).

Ingeval men door middel van testament een VZW als legataris (begunstigde) aanduidt, dan moet die VZW reeds bestaan wanneer de testateur overlijdt. Een VZW bestaat van zodra zij haar statuten neerlegt op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg.

Waardig zijn

Men moet waardig zijn om een erfenis te verkrijgen.

Onwaardig is men als:

1. De erfgenaam een veroordeling heeft opgelopen voor het doden of het proberen doden van de erflater
2. De erfgenaam heeft de erflater valselyk beschuldigd van een feit waarop de doodstraf staat.
3. De meerderjarige erfgenaam heeft een op de erflater gepleegde doodslag niet aangegeven hoewel hij wel op de hoogte was hiervan.

Indien men onwaardig is kan men niet erven, ook de nazaten van de onwaardige persoon in kwestie niet.

2. Het wettelijk erfrecht

Het wettelijk erfrecht kan in een zestal regels worden samengevat.

1. Er zijn vier orden

Zoals reeds eerder vermeld in de verklarende woordenlijst is een orde een groep erfgenamen die allen dezelfde aard van bloedverwantschap hebben met de erflater. Samen sluiten ze erfgenamen van een andere orde uit, of worden zij zelf door een andere orde uitgesloten.

a. Eerste orde:

Hiertoe behoren alle afstammelingen, ongeacht de manier waarop de afstamming is vastgesteld.

Dit zijn in de eerste plaats kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. Ook de kinderen die buiten het huwelijk zijn geboren vallen onder deze categorie, net zoals de gewone en ten volle geadopteerde kinderen en hun afstammelingen.

b. Tweede orde:

Hiertoe behoren de bevoorrechte ascendenten en de bevoorrechte zijverwanten. Dit gaat om de ouders, op voorwaarde dat de broers en zussen tot de nalatenschap zijn geroepen.

Behoren nog tot deze groep:

- Personen die door de ouders ten volle werden geadopteerd.
- Halfzussen, halfbroers.
- Afstammelingen van broers en zussen en van halfbroers en halfzussen.

De regeling voor de erfenis in deze orde is als volgt: $\frac{1}{2}$ van de erfenis is voor de ouders ($\frac{1}{4}$ per ouder). De andere helft is voor de broers en zussen (of hun nakomelingen).

Wanneer slechts één ouder meer in leven is, dan erven de broers en zussen $\frac{3}{4}$ van de erfenis. Indien geen enkele ouder meer in leven is, erven zij alles.

c. Derde orde

Deze orde betreft de ascendenten.

Dit zijn de ouders, maar in de situatie dat er geen broers of zussen in aanmerking komen voor de nalatenschap.

Opmerking: Alle bloedverwanten in opgaande lijn komen in aanmerking (ook grootouders, overgrootouders)

d. Vierde orde

Tot deze orde behoren de overige zijverwanten: ooms/tantes, neven/nichten. Gewone zijverwanten of alle bloedverwanten in zijlijn tot de vierde graad.

Schematisch:

Eerste orde	Tweede orde	Derde orde	Vierde orde
AFSTAMMELINGEN	BEVOORRECHTE ASCENDENTEN EN ZIJVERWANTEN	ASCENDENTEN	OVERIGE ZIJVERWANTEN
alle bloedverwanten in neergaande lijn.	- ouders (als er nog broers/zussen zijn) - broers en zussen	- alle bloedverwanten in opgaande lijn	- alle bloedverwanten in zijlijn tot 4e graad (andere dan broers en zussen)
- kinderen - kleinkinderen - achterkleinkinderen - natuurlijke kinderen - geadopteerde kinderen	- halfbroers en halfzussen - afstammelingen van broers en zussen - afstammelingen van halfbroers en -zussen	- ouders (als broers/zussen niet tot nalatenschap komen) - grootouders - overgrootouders	- ooms en tantes - neven en nichten - grootooms en -tantes - gewone zijverwanten en afstammelingen tot de 4e graad

Hoe werkt nu het principe van de ordes?

Een voorafgaande orde sluit een volgende orde uit. D.w.z. dat bloedverwanten van de eerste orde voorrang hebben op deze van de tweede, derde en vierde orde. M.a.w. wanneer er erfgenamen zijn van de eerste orde, worden de drie andere orden uitgesloten. Zijn er geen erfgenamen van de eerste orde, dan gaat de erfenis naar erfgenamen van de tweede orde, enzovoort.

Opm.: De langstlevende echtgeno(o)te wordt in geen enkele orde ondergebracht. Zijn/haar aandeel in de erfenis varieert van de orde die in aanmerking komt voor de rest van de erfenis.

2. Naaste bloedverwanten erven eerst

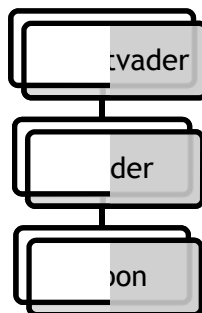
Werking:

Eerst wordt de orde bepaald die zal erven.

Binnen één orde staan niet alle leden even dicht tot de erflater/overledene. Wie er effectief zal erven wordt bepaald door de graad van verwantschap. De graad wordt bepaald door het optellen van de generaties. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen rechte lijn en zijlijn.

- Rechte lijn:
Dit zijn personen die van elkaar afstammen, er zijn evenveel graden als er generaties zijn.

Voorbeeld:

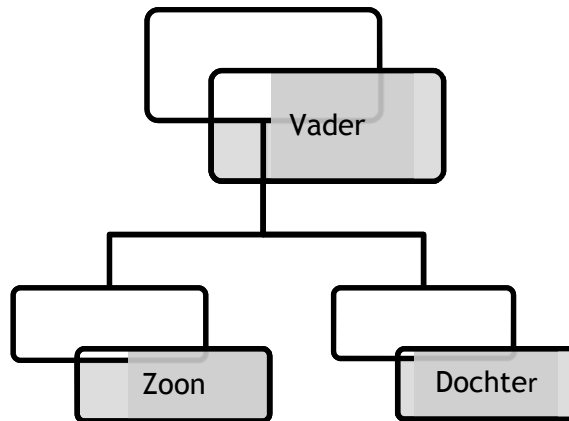

Vader is in de eerste graad verwant met de grootvader, de zoon is in de eerste graad verwant met de vader. Kleinzoon en grootvader zijn met elkaar verwant in de tweede graad

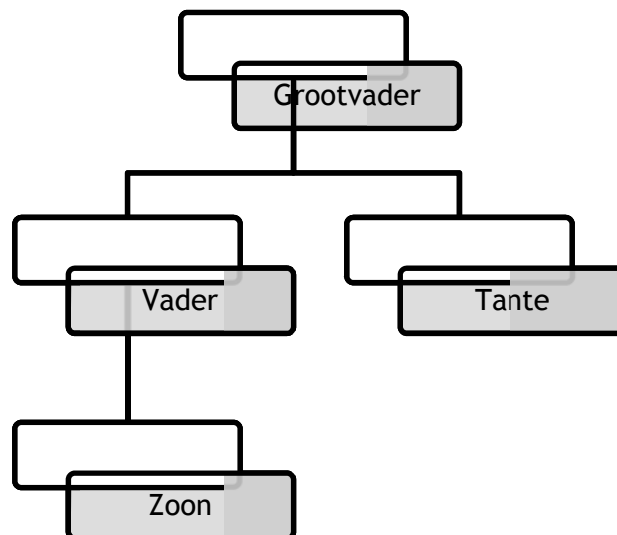
- Zijlijn:

Dit is de verwantschap van personen die niet van elkaar afstammen, maar waarvan de verwantschap teruggaat naar een gemeenschappelijke stamvader. De graad bepaal je door in rechte lijn terug te keren naar de gemeenschappelijke stamvader, en van daaruit terug af te dalen tot bij de verwante persoon.

Voorbeeld:

De zoon en de dochter in dit voorbeeld zijn in de tweede graad familie van elkaar. Graad één is van zoon naar vader, en graad twee van vader naar dochter.

De tante en de zoon (=neef) zijn familie in de derde graad van elkaar.

In elke orde sluit de naaste in graad met de overledene de andere erfgenamen van een verdere graad uit.

3. Plaatsvervulling

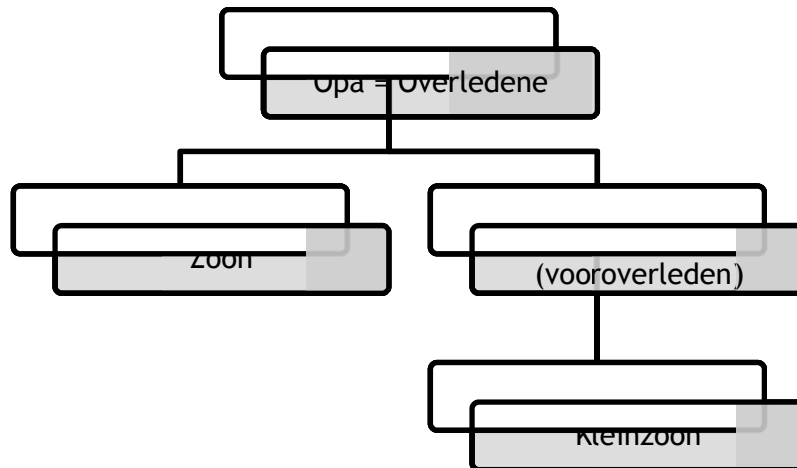
Wanneer een wettelijk erfgenaam van een persoon die overlijdt reeds vroeger is overleden, dan kan een in graad verder staande erfgenaam in zijn plaats treden.

In principe kan men als zijverwant enkel erven tot de vierde graad. Doch door plaatsvervulling kunnen ook verder verwijderde erfgenamen erven.

Om via plaatsvervulling te kunnen erven moeten een aantal voorwaarden voldaan zijn:

- De erfgerechtigde moet eerder zijn overleden
- De vooroverledene moet bekwaam en niet onwaardig zijn.

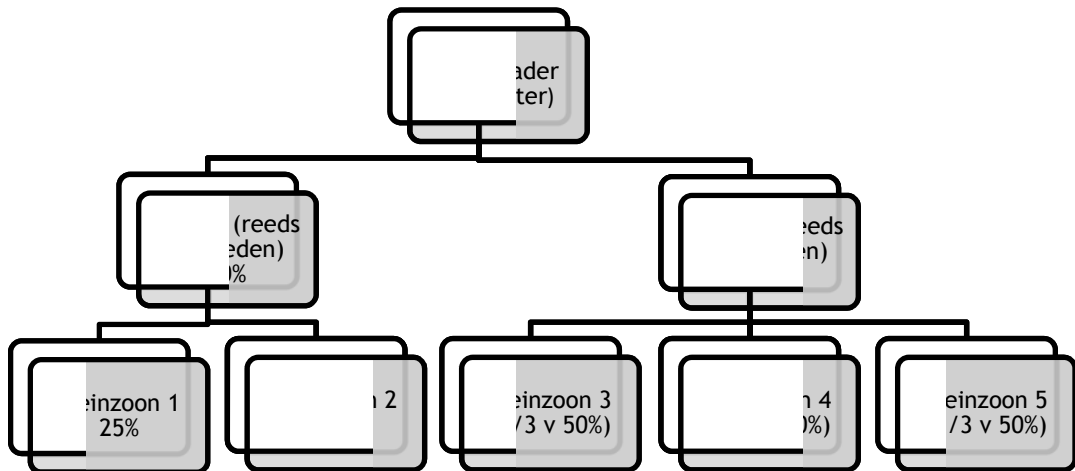
Voorbeeld:

Wanneer de opa overlijdt, dan zijn de zoon en de dochter zijn erfgenamen (afstammelingen). De dochter is echter reeds eerder overleden. In dit geval komt de kleinzoon in aanmerking voor de erfenis, via plaatsvervulling.

De verdeling van de erfenis bij plaatsvervulling gaat via “staken”. Dit betekent dat, wanneer de erfgenaam vooroverleden is en er méér dan één erfgenaam is om zijn plaats te vervullen, al deze erfgenamen samen het erfdeel van de vooroverledene krijgen om het onderling te verdelen.

Voorbeeld:

In dit voorbeeld overlijdt de grootvader. Zijn erfenis wordt in 2 gedeeld, 50% voor de éne zoon en 50% voor de andere zoon. Vermits beide zonen reeds voordien zijn overleden, komen de kleinkinderen via plaatsvervulling in aanmerking voor de erfenis. De éne zoon heeft 2 kinderen, die dus zijn deel van 50% onder hun beiden verdelen, elk 25%. De andere zoon heeft 3 kinderen, die dus zijn 50% onder hun drie moeten verdelen, zijnde elk 16,67%

Dit wil zeggen dat, hoewel alle kinderen in dezelfde graad staan tot de overledene, ze toch niet allemaal evenveel erven.

Wanneer één kind zijn erfenis zou weigeren komt dit alleen de andere erfgenamen uit zijn staak ten goede.

Plaatsvervulling is mogelijk in de volgende gevallen:

- In rechte neergaande lijn (eerste orde): alle afstammelingen tot in het oneindige, inclusief geadopteerde en natuurlijke kinderen.
- In de zijlijn (tweede orde): alle afstammelingen van broers of zussen, tot in het oneindige.
- In de zijlijn (vierde orde): alle afstammelingen van ooms en tantes, tot in het oneindige.

Plaatsvervulling is uitgesloten in de volgende gevallen:

- In opgaande lijn: de naaste in elk van beide lijnen sluit de verdere opgaande bloedverwanten uit.
- In de zijlijn: Er bestaat geen plaatsvervulling voor afstammelingen van zijverwanten in de vierde graad.

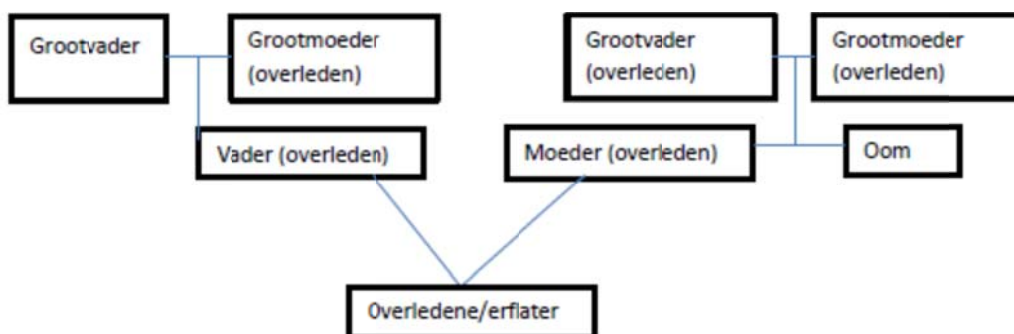
4. Kloving

Wanneer de overledene (= erflater) geen afstammelingen nalaat én ook geen broers of zussen heeft (en hun afstammelingen), dan wordt de nalatenschap gekloofd in 2 gelijke delen:

- Één helft voor de bloedverwanten van de vaderlijke lijn.
- Één helft voor de bloedverwanten van de moederlijke lijn.

Elke helft komt toe aan de dichtst in orde en graad staande erfgenaam van elke lijn. Het is dus mogelijk dat de erfenis in elke lijn toekomt aan mensen van een verschillende orde.

Voorbeeld:

De erfenis van de overledene wordt in 2 gesplitst, $\frac{1}{2}$ voor de vaderlijke lijn, $\frac{1}{2}$ voor de moederlijke lijn:

- In vaderlijke lijn erft de grootvader de helft (= 3^{de} orde)
- In moederlijke lijn erft de oom de helft (= 4^{de} orde)

Het is wel opletten met halfbroers en halfzussen:

Voorbeeld:

Als Z sterft, dan zijn de enige erfgenamen X, Y en H, want vader en moeder zijn al overleden. In dit geval is de verdeling via kloven als volgt:

- $\frac{1}{2}$ (de moederlijn) wordt in 3 gedeeld, voor X, Y en H
- $\frac{1}{2}$ (de vaderlijn) wordt in 2 gedeeld, voor X en Y.

5. Erven tot in de vierde graad

Alleen zijverwanten tot in de vierde graad kunnen erven, tenzij zij bij plaatsvervulling tot de erfenis geroepen worden.

6. Erven voor gelijke delen en bij hoofd

In principe erft men voor gelijke delen en bij hoofd. Er is één uitzondering: bij plaatsvervulling, waar men kan erven bij staken.

3. Het erfrecht van de langstlevende echtgenoot

A. Vruchtgebruik

De langstlevende echtgenoot is geen bloedverwant van de overledene maar erft toch, zelfs als de overledene afstammelingen uit een vorig huwelijk nalaat. Daarbij worden andere erfgenamen niet uitgesloten.

Er zijn 3 mogelijke hypothesen:

1. Er zijn afstammelingen van de overledene + de langstlevende echtgenoot:

In dit geval erft de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van alle goederen van de overledene, de kinderen erven alleen de blote eigendom.

2. De langstlevende echtgenoot + andere erfgenamen dan afstammelingen:

Hier hangt alles af van het huwelijksstelsel:

- Bij huwelijk onder het wettelijk stelsel: Als er geen afstammelingen zijn, maar alleen andere bloedverwanten (zijlijn, ascendenten). In dit geval erft de langstlevende echtgenoot:
 - o Volle eigendom van het deel van de overledene in het gemeenschappelijk vermogen.
 - o Vruchtgebruik van het eigen vermogen van de overledene. De naakte eigendom van het eigen vermogen van de overledene komt toe aan de wettelijke erfgenamen.
- Bij huwelijk met scheiding van goederen: De langstlevende kan alleen het vruchtgebruik verkrijgen, aangezien er geen gemeenschappelijk vermogen is.
- Huwelijk onder algehele gemeenschap: Alles gaat naar de langstlevende. Bovendien heeft deze ook recht op het vruchtgebruik van de aan het recht van wettelijke terugkeer onderworpen goederen, tenzij dat in de schenkingsakte of testament anders bepaald is.

3. De langstlevende echtgenoot is de enige erfgenaam:

Deze krijgt de volle eigendom van de gehele nalatenschap.

B. Omzetting

Het vruchtgebruik dat de langstlevende echtgenoot verkrijgt na het overlijden van de eerste echtgenoot eindigt normaalgezien wanneer de langstlevende echtgenoot overlijdt, maar dit kan eventueel vroeger een einde nemen door het vruchtgebruik om te zetten in:

- Volle eigendom.
- Een som geld.
- Een rente.

Hoe het vruchtgebruik bij een dergelijke omzetting moet worden gewaardeerd is niet bij wet bepaald. Normaalgezien gebeurt de waardering van een vruchtgebruik in functie van de leeftijd van de vruchtgebruiker. Hoe jonger deze is, hoe hoger de waarde van het vruchtgebruik. Soms maakt men ook gebruik van de kapitalisatietabel van het wetboek successierechten.

De tabel uit artikel 21 van het W. Succ. ziet er als volgt uit:

Leeftijd vruchtgebruiker bij overlijden erflater	Omzettings- coëfficiënt	Waarde vruchtgebruik in %
20 jaar of minder	18	72
van 20 tot 30 jaar	17	68
van 30 tot 40 jaar	16	64
van 40 tot 50 jaar	14	56
van 50 tot 55 jaar	13	52
van 55 tot 60 jaar	11	44
van 60 tot 65 jaar	9,5	38
van 65 tot 70 jaar	8	32
van 70 tot 75 jaar	6	24
van 75 tot 80 jaar	4	16
meer dan 80 jaar	2	8

Wanneer een echtgenote en haar kind samen van de overleden echtgenoot/vader 100.000,00 euro erven, dan zal, ingeval de moeder bv. 62 jaar is, het vruchtgebruik in hoofde van de moeder 38.000,00 euro waard zijn.

Er kunnen eventueel ook andere berekeningsmethodes worden toegepast. Zo zou je eventueel gebruik kunnen maken van de sterftetabellen van Ledoux.

Het gebruik van deze tabellen is voordeliger voor de langstlevende echtgenoot dan de tabel uit het wetboek successierechten.

Zo zou de waarde van het vruchtgebruik van de echtgenote in het bovenstaande voorbeeld 57.440,00 euro bedragen indien men zou gebruik maken van de tabellen van Ledoux.

Indien de situatie ontstaat waarbij de langstlevende echtgenoot in samenloop komt met afstammelingen uit een vorig huwelijk, dan wordt de langstlevende echtgenoot geacht minstens 20 jaar ouder te zijn dan de oudste afstameling uit het vorige huwelijk.

Voorbeeld: Iemand overlijdt, en laat een echtgenote na (41 jaar) en twee kinderen uit een vorig huwelijk (28 en 22 jaar). De waarde van het vruchtgebruik zal worden berekend alsof de echtgenote een leeftijd heeft van 48 jaar (28 jaar + 20).

De omzetting kan worden gevraagd door de langstlevende echtgenoot of door de afstammelingen indien deze samen opkomen. Indien er geen akkoord wordt bereikt beslist de rechter.

Als de langstlevende echtgenoot opkomt samen met andere erfgenamen kan hij/zij de omzetting vragen binnen de 5 jaar na het overlijden van de eerste echtgenoot.

4. Samenwonenden vs gehuwden

Door een wet van 28/3/2007 kunnen samenwonende partners van elkaar erven. Deze wet is voor heel België van toepassing. Enkel wettelijk samenwonende partners kunnen van elkaar erven. Feitelijk samenwonenden zijn van deze regeling uitgesloten, alhoewel zij in Vlaanderen wel van een voordelig successietarief van 3,9 tot 27% kunnen genieten. De regeling voor samenwonenden houdt het volgende in:

- De langstlevende partner krijgt vruchtgebruik over de gezinswoning en de huisraad.
- Voor andere goederen is een testament nodig.

Wat nog verschilt tussen gehuwden en wettelijk samenwonenden is dat de langstlevende echtgenoot een reservataire bescherming heeft, in tegenstelling tot de langstlevende samenwonende partner, die dit niet heeft:

- Wettelijke reserve op de helft in vruchtgebruik van alle goederen.
- Wettelijke reserve op het gehele vruchtgebruik van de gezinswoning en de huisraad.

De langstlevende samenwonende partner heeft dit niet en kan dus in principe onterft worden.

5. De Reserve

Wanneer iemand overlijdt is er enerzijds de wettelijke regeling betreffende de nalatenschap, maar anderzijds is er ook de mogelijkheid om nog vóór het overlijden één en ander te regelen, bijvoorbeeld door middel van testament en/of schenking. Hierin is echter geen absolute vrijheid. Er moet ten opzichte van een aantal erfgenamen rekening worden gehouden met een reserve, een soort voorbehouden deel als het ware. Er zijn 3 soorten reservataire erfgenamen:

- Afstammelingen
- De ouders (bij gebrek aan afstammelingen)
- De langstlevende echtgenoot/echtgenote

Wat na de toekenning van de reserve overblijft kan worden geschonken of bij testament geregeld.

Om te berekenen hoeveel de reserve bedraagt wordt het vermogen van de overledene in kaart gebracht. Niet alleen het vermogen aanwezig op het moment van overlijden, maar ook de bezittingen die gedurende zijn leven zijn weggeschonken zonder enige tegenprestatie.

Nadat men het totale vermogen heeft samengesteld mag men daarvan het volgende aftrekken:

- Schulden van de overledene op het ogenblik van het overlijden.
- Kosten naar aanleiding van het overlijden (bv. Begrafeniskosten)

Het resultaat hiervan is het bedrag waarop de reserve wordt berekend. De grootte van de reserve is afhankelijk van de hoedanigheid van de erfgenamen.

A. Afstammelingen

De reserve en het deel dat beschikbaar is hangt af van het aantal afstammelingen:

	Reserve	Samen	Beschikbaar deel
1 kind	1/2		1/2
2 kinderen	1/3	2/3	1/3
3 kinderen	1/4	3/4	1/4
4 kinderen en meer		3/4	1/4

Indien er kleinkinderen tot de erfgenamen behoren die door plaatsvervulling van hun overleden ouders tot de nalatenschap zijn toegetreden, dan worden zij zelf gerekend voor het kind wiens plaats zij innemen.

Een voorbeeld:

Een weduwe heeft 3 kinderen, Milan, Zoë en Wout. Er is op het moment van overlijden een vermogen van € 350.000,00 aanwezig, maar de weduwe had tijdens haar leven reeds € 250.000,00 aan een vriendin weggeschonken. Heeft de schenking aan haar vriendin nu de reserve van de kinderen aangetast? We stellen het fictieve vermogen vast:

Er is € 350.000,00 aanwezig, vermeerderd met de €250.000,00 die geschonken was geeft dit een fictief vermogen van € 600.000,00. De reserve bij 3 kinderen bedraagt 1/4 per kind : $600.000,00 / 4 = 150.000,00$ euro per kind.

Indien we het aanwezige vermogen op datum van overlijden over de kinderen verdelen: $€ 350.000,00 / 3 = 116.666,67$ euro/kind.

We zien dus dat elk kind maar 116.666,67 euro krijgt in plaats van de reservataire 150.000,00. Elk kind moet dus nog 33.333,33 euro verkrijgen. De schenking van vroeger aan de vriendin moet dus met $33.333,33 \times 3 = 100.000,00$ euro worden verminderd zodat elk kind krijgt waar het recht op heeft.

Deze vermindering van de gift wordt “inkorting” genoemd. Dit gebeurt niet automatisch van rechtswege. Om hun deel terug te krijgen moeten de reservataire erfgenamen een “vordering tot inkorting” instellen.

B. Ouders

De ouders komen pas in aanmerking als er geen kinderen/afstammelingen zijn bij de nalatenschap.

Het beschikbare deel hangt af van het feit of er ouders zijn in beide lijnen of in één lijn.

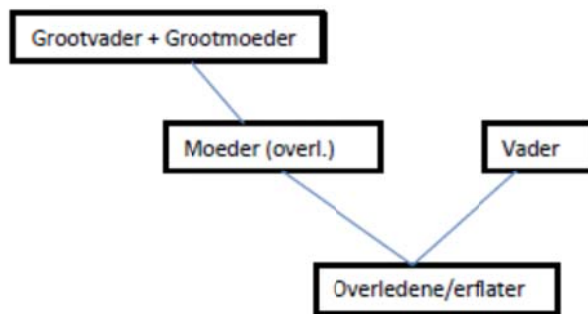
a. Ouders/ascendenten in beide lijnen:

Elke ascendent heeft een reserve van $1/4$, dus het beschikbare gedeelte is $1/2$.

b. Ouders/ascendenten in één lijn:

De ascendent heeft een reserve van $1/4$, dus het beschikbare gedeelte is $3/4$.

Voorbeeld:

Beschikbare deel: $1/2$, $1/4$ gaat naar grootvader aan moeders kant, $1/4$ naar vader.

Indien enkel vader nog zou leven en er aan moederszijde geen ascendenten meer zijn, dan bedraagt het beschikbaar gedeelte $3/4$.

C. De overledene laat een echtgenote na:

De langstlevende echtgenoot heeft een tweedelige reserve:

1. Altijd $1/2$ van het vruchtgebruik op de goederen van de nalatenschap.
2. Specifieke reserve: Het geheel van het vruchtgebruik op de gezinswoning en de huisraad.

De langstlevende echtgenoot kan worden onderfd onder bepaalde voorwaarden (dit in tegenstelling tot de andere reservataire erfgenamen). Hiervoor moet aan volgende voorwaarden worden voldaan:

- De onterving moet in een testament uitgedrukt zijn.
- De echtgenoten moeten minstens 6 maanden feitelijk gescheiden leven.
- De echtgenoot die wil onterven moet een gerechtelijke vordering hebben ingesteld voor het bekomen van een apart verblijf.
- Na deze gerechtelijke vordering mogen beide echtgenoten niet opnieuw gaan samenwonen zijn.

6. Aanvaarden van de erfenis

Wie tot de erfgenamen behoort van een overleden persoon heeft drie keuzes voor de erfenis waar hij recht op heeft.

A. Zuiver aanvaarden

De erfgenaam aanvaardt de erfenis en ontvangt de goederen als definitieve eigenaar. Dit wil ook zeggen dat de erfgenaam de eventuele schulden aanvaardt en deze zal moeten vereffenen.

B. Verwerpen

Verwerpen van een nalatenschap moet steeds uitdrukkelijk gebeuren, door een verklaring op de griffie van de Rechtbank van Eerste Aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opengevallen.

De erfgenaam die een nalatenschap heeft verworpen kan ze later nog altijd aanvaarden voor zover ze tegen dan nog niet door iemand anders is aanvaard.

In geval van verwerping wordt de erfgenaam geacht nooit te hebben bestaan. Ook zijn afstammelingen kunnen hem niet door plaatsvervulling vertegenwoordigen.

Fiscale gevolgen: De verwerping brengt een verandering van de verdeling van de erfenis met zich mee. Het deel van de erfgenaam die verwerpt komt nu aan andere erfgenamen toe, doch deze kunnen nooit minder successierechten betalen dan degene die verwerpt, ook al staan ze dichterbij in graad tegenover de overledene. De verwerping mag dus nooit leiden tot het betalen van minder successierechten.

C. Aanvaarden onder voorbehoud van boedelbeschrijving

Dit houdt als het ware het midden tussen zuiver aanvaarden en verwerpen.

Dit is een optie voor wanneer men als erfgenaam niet zeker is over de toereikendheid van de activa van de nalatenschap om daarmee de schulden te kunnen betalen.

Deze vorm van aanvaarding gebeurt expliciet door een verklaring op de griffie van de Rechtbank van Eerste Aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opengevallen.

Na de keuze voor deze optie kan de erfenis enkel nog worden aanvaard, niet meer verworpen.

Door het kiezen voor deze optie worden de geërfde goederen opgelijst in een inventaris (dit wordt door de notaris gedaan). Hierdoor worden deze niet vermengd met de persoonlijke goederen van de erfgenaam.

Indien er schulden zijn in de nalatenschap zal de erfgenaam, indien hij voor deze optie koos, nooit méér schulden moeten betalen dan zijn gedeelte van de erfenis. Zijn eigen goederen blijven gevrijwaard.

Hoofdstuk II

Successierechten

Wanneer we spreken over successierechten spreken we eigenlijk over belastingen die worden geheven op het vermogen dat iemand heeft op datum van zijn overlijden.

Hierbij speelt het een belangrijke rol of de overledene een rijksinwoner was of niet. We kunnen namelijk spreken van 2 soorten belastingen:

- Successierechten: Worden geheven op het “wereldvermogen” van een rijksinwoner.
- Recht van overgang bij overlijden: Dit is enkel van toepassing op een niet-rijksinwoner. Hierbij is alleen belasting verschuldigd op het onroerend goed in België van deze niet-rijksinwoner.

Het begrip rijksinwoner is in dit hele verhaal van cruciaal belang.

Een rijksinwoner is iemand die op het ogenblik van overlijden zijn/haar domicilie of “zetel van vermogen” in België heeft. Voor de niet-rijksinwoners is deze domicilie of zetel in het buitenland.

De domicilie is niet noodzakelijk de wettelijke woonplaats. Het is de werkelijke, effectieve woonplaats, waar de rijksinwoner voortdurend en feitelijk heeft gewoond. Het zijn dus de reële omstandigheden die een rol spelen bij het bepalen van de woonplaats.

De “zetel van vermogen” is de plaats van waar de overledene zijn vermogen beheerde.

De nationaliteit van de overledene speelt geen enkele rol bij het bepalen van het rijksinwoner zijn of niet. Zo kan een Fransman die een hele tijd in België woonde toch rijksinwoner zijn. Een Belg die bv. jaren in Frankrijk woonde kan een niet-rijksinwoner zijn.

Dit alles wordt bepaald op het ogenblik van overlijden, doch het is niet zo dat wanneer iemand bijvoorbeeld tijdens zijn vakantie in het buitenland overlijdt hij daarom de hoedanigheid van rijksinwoner verliest.

Soorten erfopvolging

- Wettelijke erfopvolging: De overledene heeft geen testament gemaakt. Hierdoor is het wettelijk erfrecht uit het burgerlijk wetboek van toepassing.
- Testamentaire opvolging: De overledene heeft een testament opgemaakt om z'n erfenis te verdelen. Dit heeft uitwerking vanaf het moment van overlijden. De testamentaire opvolging primeert op de wettelijke erfopvolging.
- Contractuele erfopvolging: Dit is de contractuele bepaling in het huwelijkscontract dat bij overlijden van één der echtgenoten de langstlevende echtgenoot geheel of gedeeltelijk de erfenis verkrijgt.

-

Fictiebepalingen

Voor het bepalen van de successierechten wordt een "fictief" vermogen samengesteld. Dit wil zeggen dat bepaalde vermogensbestanddelen die reeds tijdens het leven werden weggeschonken terug bij het vermogen van de overledene worden geteld. Daarmee wil men vermijden dat tijdens het leven reeds vermogen naar anderen zou worden doorgeschoven zonder daarvoor registratierechten te betalen.

De volgende handelingen worden bij het fictieve vermogen geteld:

- Schuldbekentenis in een testament.
- De clausule "langst leeft al heeft" in een huwelijkscontract".
- Niet-geregistreerde schenkingen tijdens de laatste 3 jaar vóór overlijden.
- Levensverzekering.

De tarieven

Er zijn drie criteria om de tarieven van de successierechten te bepalen. De te betalen successierechten hangen af van:

1. De graad van verwantschap tussen de overledene en de erfgenamen.
Erfgenamen worden in categorieën ingedeeld, hoe verder de graad, hoe hoger het tarief van de successierechten.
2. De grootte van de erfenis: er is een progressief tarief in schijven.
3. Het aandeel dat iedere erfgenaam krijgt: De berekening van de successierechten wordt voor elke erfgenaam apart gemaakt.

Er zijn aparte tarieven voor het Vlaamse, het Waalse en het Brussels gewest.

1. Tarieven in het Vlaamse Gewest

Deze tarieven zijn van toepassing op het grondgebied van het Vlaamse Gewest. Dit zijn:

- De provincies Antwerpen, Limburg, Oost- en West-Vlaanderen, Vlaams Brabant (arrondissement Halle, Vilvoorde, Leuven)
- De Vlaamse taalgrensgemeenten (Mesen, Ronse, Spiere-Helkijn, Bever, Herstappe en Voeren)
- De zes Brusselse randgemeenten met taalfaciliteiten (Drogenbos, Wemmel, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode en Wezembeek-Oppeem).

Deze tarieven zijn van toepassing op nalatenschappen die binnen het Vlaamse Gewest “openvallen”, dit wil zeggen dat de overledene zijn fiscale woonplaats in Vlaanderen had. Dit is niet noodzakelijk de plaats waar de officiële domicilie gevestigd was. Het is ook van belang hoelang de fiscale woonplaats ergens gevestigd is geweest. Wanneer tijdens de laatste 5 jaar de fiscale woonplaats op meer dan één plaats in België gevestigd was, zal de plaats waar deze het langst gevestigd was van belang zijn.

Tarief voor erfgenamen in rechte lijn, echtgenoten en samenwonenden

Schijf	Tarief
€ 0,01 - € 50.000,00	3%
€ 50.000,01 - € 250.000,00	9%
Boven de € 250.000,00	27%

Erfgenamen in rechte lijn:

- Kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen, ouders, grootouders en overgrootouders.
- Ten volle geadopteerde kinderen (gewone geadopteerde kinderen volgen het tarief “anderen”).

Er is voor het erfrecht een gelijkschakeling tussen gehuwden en samenwonenden. Wie komt hiervoor in aanmerking?

1. De wettelijk samenwonenden.
2. Niet wettelijk samenwonenden (het samenwonen hoeft ook niet tot 2 personen beperkt te zijn, bv. Broers en zussen), als zij aan de volgende voorwaarden voldoen:
 - a. Minstens één jaar ononderbroken hebben samengewoond met de overledene.
 - b. En met de overledene een gemeenschappelijke huishouding gevoerd hebben.

Opm.: soms is voor samenwonenden zonder bloedverwantschap een testament nog aangewezen.

Voor vererving in deze categorie is er een splitsing tussen roerende en onroerende goederen. De tarieven worden afzonderlijk toegepast, op zowel de roerende als de onroerende goederen, wat tot een besparing kan leiden vermits je twee maal vanuit de laagste schijf vertrekt.

De opsplitsing van de roerende goederen kan nog verder gaan, indien er een familiale onderneming te vererven is. Onder bepaalde voorwaarden kan een familiale onderneming namelijk aan 0% worden vererft.

Nadat de opsplitsing is gemaakt worden de schulden in mindering gebracht van het actief. De schulden (incl. de begrafenis kosten) worden bij voorrang aangerekend op de roerende goederen. Als de roerende goederen onvoldoende zijn, wordt de rest van de schulden aangerekend op de onroerende goederen.

Indien van bepaalde schulden kan worden bewezen dat deze specifiek zijn aangegaan om onroerende goederen te verkrijgen of te behouden, mogen deze schulden worden toegerekend op de onroerende goederen.

Verder is er in Vlaanderen een belastingkrediet (-vermindering) als het totale erfdeel (roerend + onroerend) lager is dan € 50.000,00. Deze vermindering werkt degressief. Ze is in principe € 500,00, maar wordt verminderd met de coëfficiënt van $\{1 - (\text{erfdeel} / 50.000)\}$. In de praktijk komt het erop neer dat er een volledige vrijstelling bestaat tot een netto-actief van € 12.500,00.

Er zijn ook nog enkele bijkomende bonussen voorzien:

- Voor kinderen onder de 21 jaar op het ogenblik van overlijden.: € 75,00 per volledig jaar dat nog moet verlopen tot de leeftijd van 21 jaar.
- Voor de overlevende echtgenote/samenwonende:
Deze krijgt 1/2 van de bijkomende vermindering die de gemeenschappelijke kinderen genieten.

Voorbeeld:

Vader André sterft en heeft enkel zijn dochter Sofie als enige erfgename.

Het vermogen bedraagt: -Geld: € 11.000,00

-Bouwgrond: € 40.000,00

De kosten bedragen: € 3.500,00 begrafenis kosten.

Uitwerking:

De schulden worden dus toegerekend op het roerende deel van de erfenis:

€ 11.000,00 - € 3.500,00 = € 7.500,00 roerend vermogen

€ 40.000,00 onroerend vermogen

€ 47.500,00 totaal vermogen

Successierechten:

Op het roerend vermogen: € 7.500,00 x 3% = € 225,00

Op het onroerend vermogen: € 40.000 x 3% = € 1.200,00

De totale successierechten bedragen dus € 1.425,00, maar omdat het totale nettovermogen kleiner is dan € 50.000,00 kan Sofie genieten van een vermindering, zijnde:

$€ 500,00 - \{1 - (47.500/50.000)\} = € 25,00$

Dus uiteindelijk zijn de verschuldigde successierechten € 1.400,00

Tarieven tussen broers/zussen en anderen (ooms/tantes, neven/nichten en anderen)

Schijf	Broers/Zussen	Anderen
€ 0,01 - € 75.000,00	30%	45%
€ 75.000,01 - € 125.000	55%	55%
Boven € 125.000,00	65%	65%

Opmerking bij de tabel: ooms/tantes en neven/nichten vallen onder het tarief anderen.

A. Tussen broers en zussen:

- Het tarief wordt toegepast op het "netto erfdeel" van elke erfgenaam. Er is dus geen opsplitsing tussen roerende en onroerende goederen.
- Er is een vermindering voorzien, afhankelijk van het netto erfdeel van elk van hen. Er zijn 3 niveaus:

1. Erfdeel \leq € 18.750,00

Vermindering van € 2.000,00 x (erfdeel/20.000,00)

Is het erfdeel van de broer of zus \leq €18.750,00, dan worden de successierechten verminderd met 10% van het netto erfdeel.

2. Erfdeel is $>$ € 18.750,00 en \leq € 75.000,00

De vermindering is € 2.500,00 x (1 - erfdeel/75.000)

3. Erfdeel is $>$ € 75.000,00: Geen vermindering.

B. Tussen anderen:

Tussen anderen geldt eveneens een progressief tarief. Dit tarief is voordeliger dan vroeger voor vreemden die erven, maar voor ooms/tantes en neven/nichten is dit veel nadeliger dan vroeger, vermits zij vroeger een apart tarief hadden. Er is eveneens een belastingkrediet, maar dit wordt berekend op de som van alle erfdelen samen, nadien wordt dit belastingkrediet dan proportioneel verdeeld over de erfgenamen.

Hoeveel is dit belastingkrediet?

1. Totaal van het belaste erfdeel is \leq € 18.750,00
Vermindering = € 2.000,00 x (totaal erfdeel/12.500)
2. Totaal van de belaste erfdelen is $>$ € 12.500, en \leq € 75.000,00
Vermindering = € 2.400 x {1-(totaal erfdeel/75000)}
3. Totaal erfdelen is $>$ € 75.000,00 : geen vermindering.

Vrijstelling gezinswoning

Dit wil zeggen dat de gezinswoning vrij van successierechten kan worden vererfd.

Dit geldt voor echtgenoten en samenwonende partners. Voor wettelijk samenwonenden is er een directe vrijstelling. Feitelijk samenwonenden moeten minstens 3 jaar hebben samengewoond en een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd.

Deze vrijstelling geldt niet voor erfgenamen in rechte lijn. Dit kan soms eigenaardig lijken. Zo krijgt een inwonende dochter geen vrijstelling voor de gezinswoning, maar een inwonende zus bijvoorbeeld kan wel van deze vrijstelling genieten.

Het begrip gezinswoning moet worden geïnterpreteerd als de gezamenlijke hoofdverblijfplaats waar de partners op het ogenblik van het overlijden samenwoonden. Het is de laatste hoofdverblijfplaats die telt.

Andere vrijstellingen

- Zwaar gehandicapte personen: Deze hebben een vrijstelling in rechte lijn van €3.000,00 en van €1.000,00 euro voor anderen. Dit bedrag wordt vervolgens vermenigvuldigd met een factor die afhangt van de leeftijd.
- Legaten aan Vlaamse overheden: vrijgesteld.
- Er is een vrijstelling voor maatschappelijke rechten in vennootschappen die opgericht zijn voor de oprichting of financiering van serviceflats.
- Er is een vrijstelling voor onroerende goederen die als bos worden aanzien, en voor gronden gelegen in het VEN (Vlaams Economisch Netwerk).

Bijzondere tarieven

- Voor zover zij in het Vlaams Gewest gelegen zijn is er een tarief van 6,6% voor legaten aan provincies, gemeenten en provinciale- en gemeentelijke openbare instellingen.
- Er is een tarief van 8,8% voor legaten aan VZW's, ziekenfondsen, beroepsverenigingen, private stichtingen en stichtingen van openbaar nut, voor zover zij gelegen zijn in de EER (Europese Economische Ruimte).
- Verlaagd tarief voor familiale ondernemingen, van 3% en 7%:
Het gaat om de activa van éénmanszaken, en de aandelen van vennootschappen (voor zover de zetel ervan zich in de EER bevindt)
De 3% geldt voor erfgenamen in rechte lijn, 7% is voor de anderen.
Bij éénmanszaken moet het gaan om een nijverheids- of handelsonderneming, om een ambacht, landbouw of een vrij beroep. Voor vennootschappen speelt de activiteit geen rol, er moet wel een economische activiteit zijn (wanneer de lonen tijdens de laatste 3 jaar voor overlijden $\leq 1,5\%$ van de totale activa waren en het actief van de vennootschap voor meer dan 50% uit terreinen en gebouwen bestaat, is deze vennootschap uitgesloten van het verlaagd tarief).
Op het ogenblik van overlijden moeten de aandelen voor minstens 50% en ononderbroken in het bezit zijn van de overledene en/of echtgenoot.
Vanaf 1/1/2012 kan het ook dat de aandelen voor 30% in volle eigendom van de overledene waren, voor zover deze samen met 1 ander familielid 70% van de totaliteit der aandelen in bezit had, of samen met 2 andere familieleden 90% van de totaliteit der aandelen in bezit had.
Na het overlijden moet de activiteit nog 3 jaar worden verdergezet of het gunsttarief gaat verloren.

2. Tarieven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Deze tarieven zijn geldig voor de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Tarieven in rechte lijn, tussen echtgenoten en samenwonenden

Schijf (in Euro)	Tarief
0,01 - 50.000,00	3%
50.000,01 - 100.000,00	8%
100.000,01 - 175.000,00	9%
175.000,01 - 250.000,00	18%
250.000,01 - 500.000,00	24%
>500.000,00	30%

Opm.: het Brussels gewest kent geen feitelijk samenwonenden!

Vrijstellingen:

- Vrijstelling tot de eerste schijf van € 15.000,00.
- Voor kinderen van de overledene jonger dan 21 jaar is er een extra vrijstelling van € 2.500,00 voor elk volledig jaar dat ze verwijderd zijn van de 21 jarige leeftijd. De overlevende echtgenoot krijgt een vrijstelling voor de helft van het bedrag van de vrijstelling die de gemeenschappelijke kinderen hebben gehad.
- Er is geen aangifte in de nalatenschap voor erfenissen kleiner dan € 1.250,00.
- Er is een vrijstelling van successierechten voor erfenissen nagelaten aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse Agglomeratie, de Vlaamse en Franse gemeenschapscommissie, evenals de nalatenschappen aan de openbare instellingen van deze publiekrechtelijke rechtspersonen.

Er is een vermindering wegens kinderlast:

Elke erfgenaam die op het moment van overlijden minstens 3 kinderen in leven heeft jonger dan 21 jaar, krijgt een vermindering van successierechten. Deze vermindering bedraagt 2% per minderjarig kind, met een maximum van 62 euro per kind. Wie 6 kinderen in leven heeft, waarvan 4 jonger dan 21 jaar, krijgt een vermindering van 8%.

Tarieven tussen broers en zussen

Schijf (in euro)	Tarief
0,01 - 12.500,00	20%
12.50,01 - 25.000,00	25%
25.000,01 - 50.000,00	30%
50.000,01 - 100.000,00	40%
100.000,01 - 175.000,00	55%
175.000,01 - 250.000,00	60%
Boven de 250.000,00	65%

Deze tarieven zijn enkel voor de broers en zussen van de overledene. De schoonbroers en -zussen vallen onder de categorie "anderen". Kinderen van de broers of zussen, die eventueel door plaatsvervulling in aanmerking komen voor de erfenis vallen ook niet in deze categorie, maar in de volgende.

Tarieven tussen ooms/tantes en neven/nichten

Schijf (in euro)	Tarief
0,01 - 50.000,00	35%
50.000,01 - 100.000,00	50%
100.000,01 - 175.000,00	60%
Boven de 175.000,00	70%

Deze tarieven worden toegepast op de erfdelen van alle erfgenamen van deze categorie samen. Nadien worden deze proportioneel verdeeld over de verschillende erfgenamen.

Tarieven tussen anderen

Schijf (in euro)	Tarief
0,01 - 50.000,00	40%
50.000,01 - 75.000,00	55%
75.000,01 - 175.000,00	65%
Boven de 175.000,00	80%

Hier wordt eveneens het erfdeel van alle erfgenamen samengenomen om de verschuldigde successierechten te berekenen, nadien worden deze proportioneel verdeeld.

Aparte belasting van de gezinswoning

Het gewone tarief van de successierechten kan met 1/3 worden verlaagd (tot de schijf van 250.000,00 euro), wanneer een erfgenaam in rechte lijn, de echtgenoot of een samenwonende de woning erft. Volgende voorwaarden moeten hiervoor worden voldaan:

- De woning moet in volle eigendom aan de overledene toebehoord hebben (het maakt niet uit of de woning volledig zijn eigendom was of slechts gedeeltelijk).
- De woning moet minstens 5 jaar de hoofdverblijfplaats van de overledene geweest zijn, op het ogenblik van overlijden (behalve bij overmacht: bv. Intrek in een rusthuis).
- De woning moet in het Brussels Hoofdstedelijk gewest liggen.

Indien de waarde van de woning boven de 250.000,00 euro gaat, dan wordt voor het gedeelte boven de 250.000,00 opnieuw het gewone tarief toegepast.

Deze aparte regeling voor de gezinswoning heeft ook een gevolg voor de manier waarop de schulden in mindering van het actief mogen worden gebracht. Eerst worden de schulden in mindering gebracht van de waarde van eventuele familiale ondernemingen en aandelen.

Vervolgens in mindering van de waarde van de gezinswoning.

Als laatste, als er nog kosten over zijn, in mindering van de overige goederen van de nalatenschap.

Indien je echter kan bewijzen dat sommige schulden specifiek voor één of ander actief zijn, mag je deze schulden daarvan in mindering brengen.

Speciale tarieven

- 6,6% voor legaten aan gemeenten in het Brussels Hoofdstedelijk gewest, alsook aan hun openbare instellingen en stichtingen van openbaar nut).
- 6,6% voor legaten aan de Vlaamse -, Franse - Duitstalige gemeenschap.
- 25% voor legaten aan VZW's, ziekenfondsen, enz.
- 12,5% voor legaten aan vzw's die attesten mogen uitreiken voor ontvangen giften.
- 3% (vlak tarief) voor vererving van familiale ondernemingen en aandelen. In tegenstelling tot Vlaanderen kan hier elke erfgenaam van dit tarief genieten. De regeling in Brussel geldt alleen voor kmo's. De activiteit van de onderneming moet na het overlijden nog minstens 5 jaar worden voortgezet in België, en minstens 75% van de werknemers moet behouden blijven.

3. Tarieven in het Waals Gewest

Tarieven in rechte lijn, tussen echtgenoten en samenwonenden

Schijf (in euro)	Tarief
0,01 - 12.500	3%
12.500,01 - 25.000,00	4%
25.000,01 - 50.000,00	5%
50.000,01 - 100.000,00	7%
100.000,01 - 150.000,00	10%
150.000,01 - 200.000,00	14%
200.000,01 - 250.000,00	18%
250.000,01 - 500.000,00	24%
Boven de 500.000,00	30%

Net als het Brussels Gewest kent het Waals Gewest géén feitelijk samenwonenden.

Vrijstellingen:

- Vrijgesteld van successierechten tot een schijf van € 12.500,00 (opm.: deze schijf wordt wel meegerekend voor de progressiviteit van het tarief)
- De vrijstelling van € 12.500,00 wordt voor de kinderen van de overledene vermeerderd met € 2.500,00 voor elk volledig jaar dat ze nog jonger zijn dan 21. De overlevende echtgenoot krijgt de helft van het totaal aan vrijstellingen van de gemeenschappelijke kinderen.
- Vrijstelling voor legaten aan het Waals Gewest, de Franse gemeenschap en de Duitstalige gemeenschap.

Vermindering:

Wanneer een erfgenaam op datum van het overlijden, minstens 3 kinderen in leven heeft jonger dan 21 jaar, dan krijgt deze een vermindering van de successierechten. Deze bedraagt 2% per kind, met een maximum van € 62,00 per kind (opm.: dit kan 4% worden wanneer de erfgenaam de langstlevende echtgenoot of samenwonende partner is). Wanneer er 6 kinderen zijn waarvan 4 jonger dan 21 jaar, dan krijgt de erfgenaam een vermindering van 8%.

Tarieven voor Broers/zussen, ooms/tantes, neven/nichten en anderen

Schijf (in euro)	Broers/zussen	Ooms/tantes neven/nichten	Alle anderen
0,01 - 12.500,00	20%	25%	30%
12.500,01 - 25.000,00	25%	30%	35%
25.000,01 - 75.000,00	35%	40%	60%
75.000,01 - 175.000,00	50%	55%	80%
Boven de 175.000,00	65%	70%	80%

Aparte berekening voor de gezinswoning

Net zoals in het Brussels Gewest is er eveneens in het Waals gewest een aparte berekening van de successierechten op de gezinswoning. Dit is enkel voor vererving tussen echtgenoten of samenwonenden en erfgenamen in rechte lijn.

Schijf (in euro)	Tarief
0,01 - 25.000,00	1%
25.000,01 - 50.000,00	2%
50.000,01 - 175.000,00	5%
175.000,01 - 250.000,00	12%
250.000,01 - 500.000,00	24%
Boven de 500.000,00	30%

Door deze bijzondere regeling voor de gezinswoning is er ook een bijzonder manier van aanrekenen van de schulden op het actief. Deze is analoog als bij het Brussels Gewest.

Speciale tarieven

- 5,5% voor legaten aan provincies, gemeenten, provinciale of gemeentelijke openbare instellingen, gelegen in het Waalse Gewest.
- 7% voor legaten aan vzw's, mutualiteiten, beroepsverenigingen en stichtingen van algemeen nut.
- 0% voor het vererven van familiale ondernemingen en aandelen, onder bepaalde voorwaarden.

Bronnen

Wetboek der successierechten Vlaams Gewest

Wetboek der successierechten Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Wetboek der successierechten Waals Gewest

Fiscaal memento 2013, Hoofdstuk 3 - De successierechten

“De Vlaamse successierechten voor u gekaderd” - Brochure Vlaamse successierechten

“Sterven en erven”, aut. Jos Ruysseveldt, uitg. Roularta Books